

4 větrné turbíny, 18 let sporů: proč Švýcarsko v oblasti větrné energie neudělalo pokrok

Ochránkyně přírody Vera Weberová opět předkládá případ větrného parku Grenchenberg Federálnímu soudu – a tím ukazuje, jak snadno lze zmařit federální program „Windexpress“.

Ještě před třemi měsíci se zdálo, že větrná farma na Grenchenbergu konečně může být postavena – osmnáct let od zahájení plánování. Solothurnský správní soud právě zamítl stížnosti odpůrců větrné energie. Rozhodnutí je prý pravomocné.

Nyní je však vše zase jinak. Nebo spíše: vše je jako vždy. Minulý týden přiznal Federální soud odkladnému účinku stížnosti nadace Helvetia Nostra, kterou podala ochránkyně přírody Vera Weberová.

Projekt větrné elektrárny se tak opět ocitl v soudním sporu. „Je to únavné,“ říká Lars Losinger, ředitel městských služeb Grenchen (SWG), které za projekt odpovídají. Po všech těch letech a řízeních jsou sice na překážky již zvyklí. „Už nás téměř nic nepřekvapí,“ říká Losinger. Je však také jasné, že rozhodnutí soudců v Lausanne pravděpodobně opět o rok oddálí zahájení výstavby. Původně se mělo s pracemi začít v roce 2027, nyní to bude spíše v roce 2028.

Zpoždění stojí peníze

Toto zastavení stojí městské služby peníze. Konkrétní částku Losinger nechtěl uvést. Každý další rok plánování však způsobuje dodatečné náklady ve výši několika set tisíc franků. Harmonogramy, výběrová řízení a další přípravné práce bude nutné znovu upravit. Městské služby se přesto nechtějí vzdát. „Po osmnácti letech už téměř nezáleží na tom, zda na projektu budeme pracovat o jeden nebo dva roky déle,“ říká Losinger. „Teď to dotáhneme do konce.“

Případ Grenchenberg je názorným příkladem toho, proč se rozvoj větrné energie ve Švýcarsku nehýbe z místa: Právní systém neustále otevírá ochráncům přírody a krajiny, jako jsou Elias Vogts z organizace Freie Landschaft Schweiz a Vera Weberová z Helvetia Nostra, nové možnosti, jak napadnout plánované elektrárny u soudu. A zákony a nařízení, které politici přijali s cílem urychlit řízení, často nemají žádný účinek.

V roce 2023 schválil parlament takzvaný „Windexpress“. Ten měl zkrátit dlouholeté zpoždění u projektů větrných elektráren. U zařízení celostátního významu měly o stížnostech s konečnou platností rozhodovat kantonální správní soudy. Zákon však obsahuje výjimku: pokud se případ týká právní otázky zásadního významu, lze se i nadále obrátit na Federální soud.

Právě na tuto klauzuli se nyní odvolává organizace Helvetia Nostra. „Parlament tím vytvořil mezeru v zákoně,“ říká Losinger. „Každý odpůrce projektu může tvrdit, že jeho námitky se týkají zásadní právní otázky.“

„Čistá blokáda“

Podle šéfa SWG už postup organizace Helvetia Nostra dávno nemá nic společného s běžným právním sporem. „Věcné otázky jsou již dávno vyjasněny. To, co se nyní děje, je čistá blokáda,“ říká. Organizace Very Weberové sleduje své cíle s enormní radikálností a přímo misionářským zápalem. Za jejím odporem stojí cíl zachovat krajinu pokud možno v takovém stavu, v jakém se Švýcarsko kdysi nacházelo. Tento „nárok na zachování“ brání Helvetia Nostra všemi dostupnými prostředky.

Podle Losingera je nadace podporována sítí různých skupin, mezi nimiž je i Freie Landschaft Schweiz, které úzce spolupracují a sledují stejné cíle. V této souvislosti je třeba vnímat také iniciativy na ochranu lesů a obcí, které se zaměřují proti rozvoji větrné energie a které se pravděpodobně dostanou k hlasování v příštím nebo přespříštím roce.

Helvetia Nostra ve své stížnosti mimo jiné tvrdí, že v případě Grenchenbergu nelze uplatnit program „Windexpress“, protože větrná elektrárna již není považována za zařízení národního zájmu. Důvodem je snížení počtu turbín ze šesti na čtyři, které nařídil v roce 2021 Federální soud, a to hlavně kvůli hnízdu sokola stěhovavého vzdálenému asi jeden kilometr.

Organizace proto pochybuje, že zmenšená větrná elektrárna dosáhne požadované roční produkce minimálně 20 gigawatthodin. Městské služby naopak počítají s přibližně 30 gigawatthodinami, jelikož mají být použity modernější turbíny.

V odvětví elektroenergetiky vyvolává tato argumentace ostrou kritiku. „Nejprve odpůrci větrné energie zmenšili projekt ze šesti na čtyři turbíny – a poté tvrdí, že s pouhými čtyřmi větrnými turbínami už projekt sotva může být v národním zájmu,“ říká Jan Flückiger, vedoucí oddělení Public Affairs ve Sdružení švýcarských elektroenergetických podniků (VSE). Tento případ ukazuje, proč se rozšiřování větrné energie ve Švýcarsku téměř neposouvá vpřed, ačkoli by právě v zimě mohla významně přispět k zabezpečení dodávek. „S přístupem, který brání všemu, co je na očích, by naši předkové nepostavili žádnou vodní elektrárnu, žádnou dálnici ani žádný železniční viadukt.“

Matthias Mast, mluvčí nadace Fondation Franz Weber, k níž patří i Helvetia Nostra, na dotaz zdůrazňuje, že projekty větrné energie zásadně bojkotují – zejména kvůli jejich dopadům na lesy, krajinu a živočišnou říši. „Proto využíváme každý právní prostředek, u kterého vidíme šanci zabránit výstavbě větrného parku.“

Probíhající řízení ohledně větrného parku Grenchenberg má z pohledu Weberovy nadace význam i nad rámec konkrétního projektu. Cílem je prozkoumat, jaké právní možnosti ještě existují, říká Mast. Získané poznatky by mohly hrát roli i u dalších projektů větrných elektráren.

Mast zdůrazňuje, že Helvetia Nostra nepodporuje každý odpor ze strany místních obyvatel. V mnoha dotčených obcích byl před dvěma lety velkou většinou schválen zákon o elektřině, který usnadňuje výstavbu větrných elektráren. Jakmile se však plánuje konkrétní elektrárna přímo před jejich domem, souhlas se změnil v odpor. „S tímto

postojem typu ‚Not in my backyard‘ máme potíže,“ přiznává mluvčí. Proto si Helvetia Nostra velmi pečlivě vybírá, do kterých projektů se zapojuje.

V případě Grenchenbergu však Mast vidí dostatek důvodů pro zapojení nadace. Oblast dosud není zastavěná ani zpevněná, navíc se zde prolíná několik zájmů v oblasti ochrany krajiny, lesů a zvířat.

Větrná farma EWZ čeká na povolení již tři roky

Zklamání pomalým rozvojem větrné energie jsou i další dodavatelé energie. Společnost EWZ by například chtěla postavit dvanáct větrných turbín na hřebeni východně od Col du Mollendruz v pohoří Jura. Ačkoli Federální soud před třemi lety zamítl všechny stížnosti proti projektu, společnost již tři roky čeká na stavební povolení od kantonu.

Společnost Axpo a její dceřiná společnost CKW mezitím realizují po celé Švýcarsku 11 projektů větrných elektráren s celkem až 45 turbínami. Většina z těchto projektů se zatím nachází v rané fázi plánování, na několika lokalitách teprve probíhají měření větru a studie proveditelnosti. V poslední době došlo k neúspěchům na Flumserbergu, kde společnost Axpo projekt vzdala kvůli příliš nízké síle větru, a na Lindenbergu, kde místní obyvatelé zamítli nezbytnou změnu územního plánu.

Na dotaz se společnost Axpo k realizaci plánovaných větrných parků vyjadřuje v zásadě optimisticky. Mluvčí vysvětluje, že za spolehlivých rámcových podmínek je společnost přesvědčena, že projekty větrné energie ve Švýcarsku budou moci být v dohledné době realizovány. Jelikož projekty společnosti Axpo ještě neprošly novými postupy v plném rozsahu, je však na konečné posouzení dopadu projektu „Windexpress“ ještě příliš brzy.

V současné době dodává přibližně 50 větrných elektráren v provozu ve Švýcarsku pouze kolem 180 gigawatthodin elektřiny ročně – což představuje pouhých 0,2 procenta celkové výroby elektřiny. Aby bylo možné dosáhnout cíle Federální rady pro rok 2030, musela by se roční výroba větrné energie během několika let zvýšit na 2,3 terawatthodin, tedy dvanáctinásobek. I ti největší optimisté v odvětví elektroenergetiky považují za nereálné, že by se to podařilo být jen přibližně.